

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
Інститут історії України НАН України
Історичний факультет Київського національного
університету імені Тараса Шевченка
Національний музей історії України
Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав»

Всеукраїнська науково-практична конференція

**ПРОБЛЕМИ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ОСВІТИ, НАУКИ І ТЕХНІКИ
В УКРАЇНІ ТА СВІТІ**

До 25-річчя відновлення державної незалежності УКРАЇНИ

ЗБІРНИК ПРАЦЬ

Київ – Переяслав-Хмельницький, Україна, 20 – 21 травня 2016 р.

**КИЇВ
ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ
2016**

ГУМАНІТАРНІ НАУКИ. МУЗЕЙНА СПРАВА

ЗОСИМОВИЧ О.Ю. (<i>ЖДУ ім. І. Франка, Житомир. музей космонавтики ім. С.П. Корольова, Житомир, Україна; ozosimovich@yandex.ua</i>). Особливості вивчення предметів космічної техніки як історичних джерел в навчальному курсі «Історичне джерелознавство»	70
МИХАЛЬЧУК В.В. (<i>ВПІ НТУУ «КПІ», Київ, Україна; mvv948@gmail.com</i>). Науково-технічні аспекти розвитку лінгвістики	74
СЛЮСАРЕНКО П.М. (<i>Нац. ун-т оборони України, Київ, Україна; pslusarenko@ukr.net</i>), СЛЮСАРЕНКО І.Ю. (<i>Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, Київ, Україна; i.sliusarenko@kubg.edu.ua</i>). Галфорд Джон Маккіндер (1861 – 1947) – науковець, політик і державний діяч	78
ЛЕВИЦЬКА Н.М. (<i>Нац. ун-т харч. технол., Київ, Україна; nadejda_ist@ukr.net</i>), СИЛКА О.З. (<i>omedalieva@ukr.net</i>), СИНЯВСЬКА Л.І. (<i>ЧНУ ім. Б. Хмельницького; lora-s@meta.ua</i>). Бібліографія академіка Івана Кураса (1939 – 2005): до питання узагальнення наукової спадщини	82
БОНДАРЕНКО В.В. (<i>Педагогічний музей України, Київ; v_bondarenko@ukr.net</i>). Виставкова діяльність Педагогічного музею як засіб популяризації спадщини видатних педагогів (за матеріалами виставки 2016-й педагогічний)	86
ХОВРИЧ С.М. (<i>Київ, Україна; s.khovrych@ukr.net</i>). Студенти технічних вишів як цільова група відвідувачів музеїв	90
КУЗЬМЕНКО А.В., КОПТЮХ Ю.В. (<i>НІЕЗ «Переяслав», Переяслав-Хмельницький, Україна; aviastrix@meta.ua; kopt1971@ukr.net</i>). Перспективи здійснення реекспозиції в Музеї-діорамі «Битва за Дніпро в районі Переяслава і створення Букринського плацдарму восени 1943 року» у контексті декомунізації	96
МАНДРИКО Т.В. (<i>ВКНЗ Сумської облради «Лебединське пед. училище ім. А.С. Макаренка», Лебедин, Україна; makarenkivtsi@bigmir.net</i>). Музей педагогічної спадщини А.С. Макаренка як один із факторів професійної підготовки майбутнього вчителя	102
БІЛЬЧЕНКО І.В. (<i>НІЕЗ «Переяслав», Переяслав-Хмельницький, Україна; niez_bilchenko.ukr.net</i>). Колекція стародруків та цінних видань Меморіального музею Г.С. Сковороди НІЕЗ «Переяслав» в системі культурного надбання України	105
ПОХОДЯЩА О.Б. (<i>НМІ України, Київ, Україна; Pohodiashcha@bigmir.net</i>). Твори образотворчого мистецтва та їх значення в українських сучасних музеях	109
ФОРМАНЮК Т.М. (<i>НМІ України, Київ, Україна; t.nebo2014@yandex.ru</i>). Художник Коломан Мозер (колекція поштових марок НМІУ)	113
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	118
ДОДАТКИ (склав: С.М. Ховрич)	121

Олена Зосімович,
Житомирський музей космонавтики
ім. С.П. Корольова, Житомирський
державний університет ім. Івана
Франка, Житомир, Україна

ozosimovich@yandex.ua

**ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ПРЕДМЕТІВ КОСМІЧНОЇ ТЕХНІКИ
ЯК ІСТОРИЧНИХ ДЖЕРЕЛ В НАВЧАЛЬНОМУ КУРСІ
«ІСТОРИЧНЕ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО»**

Olena Zosimovych,
Zhitomir Korolyov's Space Museum,
Ivan Franko Zhitomir State University,
Zhitomir, Ukraine

**STUDY PECULIARITIES OF SPACE TECHNOLOGY SUBJECT AS A HISTORICAL
SOURCES IN ACADEMIC COURSE «HISTORICAL SOURCES»**

АКТУАЛЬНІСТЬ: В навчальному курсі «Історичне джерелознавство» на історичному факультеті Житомирського державного університету ім. Івана Франка передбачено вивчення матеріальних джерел світової та української історії: архітектурних пам'яток, предметів зброї, зразків одягу тощо. Важливе місце серед пам'яток новітньої історії України посідають зразки ракетно-космічної техніки.

МЕТА: Довести необхідність та доцільність розгляду саме цієї групи предметів, як цінних історичних джерел, що містять різноманітні типи історичної інформації і здатні слугувати основою для отримання наукового фактичного знання.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕНЬ. Зразки ракетно-космічної техніки відповідають всім вимогам, притаманним історичним джерелам, а саме можливо визначити основні критерії групування та класифікації даної групи джерел; відтворити історію їх виникнення та розвитку, оцінити їх сучасний стан; визначити їх особливості серед значної кількості інших матеріальних пам'яток; провести джерелознавчий аналіз зразків ракетно-космічної техніки, визначити основні типи інформації, яку можна отримати, під час їх дослідження.

Для групування та класифікації речових пам'яток ракетно-космічної техніки можна застосувати загальні та спеціальні **класифікаційні ознаки**: за призначенням, за географічним та хронологічним принципом, за автором та відомчою приналежністю, за критерієм безпосередньої участі людини, за ознакою оригінальності тощо. Даний поділ є умовним і не претендує на завершеність.

Оцінюючи історію розвитку космічної техніки, доцільно буде зазначити, що приблизно за сто років свого існування вона пройшла значний шлях

розвитку, починаючи з перших дослідних ракет до сучасних потужних космічних апаратів та орбітальних станцій. Можливо окреслити основні етапи історії ракетобудування та космонавтики в Україні в контексті її світової історії: 1) Передісторія ракетної справи – XVI ст. – 30-і рр. XX ст. Перший етап характеризувався зародженням теоретичних основ, першими експериментами з твердопаливними ракетами та їх застосуванням у військовій справі. 2) Другий етап: 30-і рр. XX ст. – 1962 р. – розвиток ракетобудування, поява, випробування та використання ракет на рідкому паливі, створення військових ракет, в т.ч. МБР; створення та випробування ракет з науковою метою (геофізичні). 3) Третій етап – 1962 – 1991 рр. Для світової космонавтики він розпочався 4 жовтня 1957 р. після успішного запуску Першого штучного супутника Землі, за яким відбулася ціла серія космічних запусків. Для українських дослідників космічна епоха розпочалась дещо пізніше. 8 серпня 1960 р. вийшла Постанова про створення ракети-носія на базі ракети Р-12, розробку та запуск 10 малих штучних супутників Землі. Супутники мали індекс ДС (Дніпропетровський супутник). Було визначено, що супутник ДС-1 повинен бути науковим, решта – подвійного призначення (Академії наук та Міністерства оборони). Запуск супутника ДС-1 виявився невдалим. Другий також завершився аварією. Третій супутник (ДС-2) був успішно виведений на орбіту 16 березня 1962 р. Отже, цю подію можна вважати початком космічної ери для України. В наступні роки були створені військові та космічні ракети і апарати. 4) Четвертий етап: 1991р. – по теперішній час. Він характеризується подальшим розвитком ракетно-космічної техніки, створенням та запусками українських ракет та супутників, участю українських виробників в міжнародних космічних проектах.

З історією ракетно-космічної техніки пов'язані її **особливості** як історичних джерел, а саме:

- 1) Всі зразки ракетно-космічної техніки у співвідношенні «реальність-джерело» виконують на сьогоднішній день функцію другого, оскільки вони виконали своє призначення у визначений для них час і використовуються як музейні експонати,
- 2) Вони є різноманітними за розмірами та формами: від дрібних приладів та інструментів до величезних ракет та орбітальних станцій,
- 3) Дуже легко визначити час, місце, виробника обставини та мотиви походження даної групи джерел,

- 4) Зразки космічної техніки зберігаються на сьогодні в музеях та підприємствах,
- 5) Як матеріальні джерела, пам'ятки ракетно-космічної техніки потребують додаткової інформації. Як правило, вона надається в документальних джерелах, літературі, а в музеях носієм інформації є розповідь екскурсовода або письмова анотація,
- 6) Ціннісним аспектом зразків ракетно-космічної техніки є їх меморіальність, тобто безпосередній зв'язок з певною подією, людиною тощо.

Для визначення історичної цінності даної групи матеріальних джерел нами пропонується оцінка зразків ракетно-космічної техніки з точки зору «надійності свідчень», основними компонентами якої є автентичність, вірогідність, повнота, новизна та репрезентативність.

Автентичність – визнання джерела дійсним свідченням певних історичних явищ та подій. Тут відповідь може бути позитивною у випадку оригіналу, адже саме він брав безпосередню участь у певній історичній події, яка зафіксована в документах і висвітлена в літературі, або підтверджена словами учасника події. У випадках, якщо джерело представлено технологічним зразком або макетом, то з нього можна отримати ту ж саму інформацію, але воно не буде учасником подій, а значить воно не є автентичним. Вірогідність - відображення міри відповідності свідчень джерела тим реальним подіям, які в них описані. Знов буде доречним той самий висновок, що й у випадку автентичності. Під повнотою інформації розуміють здатність відбивати суттєві сторони тих чи інших подій та явищ. Повну інформацію про події можуть дати як оригінали, так і технологічні зразки, а макети, як правило, можуть бути зменшені в розмірах та спрощені. Новизна (наявність інформації, відсутньої в уже відомих, включених до наукового обігу джерелах) та репрезентативність (властивість навіть за частковими відомостями правильно відображати історичний об'єкт в цілому) притаманні всім зразкам ракетно-космічної техніки.

Таким чином, з точки зору застосованого нами аналізу, зразки космічної техніки можна вважати надійними історичними джерелами, якщо вони представлені оригіналами. У випадках технологічних зразків або макетів, вони вірно відображають історичну реальність в цілому. Але через відсутність безпосередньої участі в космічних дослідженнях, втрачають свою меморіальність.

ВИСНОВКИ: Отже, аналізуючи зразки ракетно-космічної техніки, можна сказати, що вони містять різноманітні рівні історичної інформації, а саме соціально-економічну, науково-технічну, політичну, особистісну, тощо і можуть вважатися цінними та надійними історичними джерелами.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

БІЛЬЧЕНКО Інна Валеріївна – старший науковий співробітник науково-дослідного відділу «Меморіальний музей Г.С. Сковороди» Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» (Переяслав-Хмельницький, Україна). E-mail: niez_bilchenko.ukr.net

БОНДАРЕНКО Вікторія Володимирівна – старший науковий співробітник Педагогічного музею України (Київ, Україна). E-mail: v_bondarenko@ukr.net

ВОЛОШЕНКО Вікторія Олександрівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права Національного транспортного університету (Київ, Україна). E-mail: va_vol@mail.ru

ГРЕДИНАРЬ Марина Василівна – студентка біологічного факультету Миколаївського національного університету імені Василя Сухомлинського (Миколаїв, Україна). E-mail: mgredinar@mail.ua

ГУРЖІЙ Олександр Іванович – доктор історичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, головний науковий співробітник Інституту історії України Національної академії наук України (Київ, Україна). E-mail: specrada_istoria@mail.ru

ЗОСИМОВИЧ Олена Юріївна – старший викладач Житомирського державного університету ім. Івана Франка, старший науковий співробітник Житомирського музею космонавтики ім. С.П.Корольова (Житомир, Україна). E-mail: ozosimovich@yandex.ua

КАРПЕНКО Лариса Миколаївна – викладач Слов'янського коледжу Національного авіаційного університету (Слов'янськ, Україна). E-mail: larisa.karpenko@mail.ru

КОМАРНИЦЬКИЙ Олександр Борисович – кандидат історичних наук, доцент, докторант кафедри історії України Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, голова Кам'янець-Подільської міської організації Національної спілки краєзнавців України, член Національної спілки журналістів України. E-mail: ludka1986@mail.ru

КОПТЮХ Юрій Віталійович – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, заступник генерального директора з наукової роботи Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» (Переяслав-Хмельницький, Україна). E-mail: kopt1971@ukr.net

КРИСЬКОВ Андрій Анатолійович – доктор історичних наук, професор кафедри українознавства і філософії Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя (Тернопіль, Україна). E-mail: kryskov.te@gmail.com